

Fredensborg Provsti, den 2. december 2016

Provst Hans-Henrik Nissen / 20992708

hnn@km.dk / Fredensborg.provsti@km.dk

Redegørelse for afholdt studieorlov fra den 1. maj – 1. august 2016

Selma Lagerlöfs forfatterskab med særlig vægtlægning på forfatterens forhold til kristendommen.

- Litteratur
- Vigtige begivenheder i Selma Lagerlöfs liv
- Om Selma Lagerlöfs forfatterskab
- Eksperterne om Selma Lagerlöf og hendes forfatterskab
- Selma Lagerlöfs forhold til den kristne tro
- Foredrag (indhold og disposition)

Litteratur:

Gösta Berlings Saga. 1891. - Antikristens mirakler. 1897. - Jerusalem I-II. 1901-02. - En Herregårdshistorie. 1899. - Hr. Arnes penge. 1903. - Usynlige lænker. 1894. - Kristuslegender. 1904. - En saga om en saga og andre sagaer. 1908. - Nils Holgersens vidunderlige rejse gennem Sverige. 1906-07. - Liljecronas hjem. 1911. - Kejseren af Portugalien. 1914. - Køresvenden. 1912. - Bandlyst. 1918. - Stemninger fra Krigsårene. - Trolde og mennesker I-II. 1915. - Löwenskölds ring og Charlotte Löwensköld. 1925. Historien om familien Löwensköld. (1). - Anna Svärd. 1928. Historien om familien Löwensköld. (2). - Mårbacka. 1922 Erindringstrilogi. - Et barns erindringer. 1930. - Dagbog. 1932. - Dronninger i Kongshelle og andre fortællinger. 1899. - Et eventyr: beretningen om Zachis Topelius. 1920 Biografi. - Høst. Fortællinger og taler. 1933. - Per Olov Enquist, Billedmagerne (1998) - Henrik Wivel, Snedronningen, En litterær biografi om Selma Lagerlöf. 2005.

Vigtige begivenheder i Selma Lagerlöfs liv:

1819	Faderen – Erik Gustaf Lagerlöf – kommer til verden
1827	Moderen – Louise Elisabet Wallroth – kommer til verden
1858	Selma Ottilia Lovisa Lagerlöf – bliver født den 20. november på Mårbacka
1868	Rejse til Stockholm (10 år)
1881	Forberedelseskursus på Sjöberg Lyzeum i Stockholm (23 år)
1852-85	På lærerseminariet – uddanner sig til lærer
1885	Faderen dør 12. juli 1885

1885-95	Lærer på pigeskole i Landskrona
1888	Mårbacka sælges
1890	Vinder pris for 5 kapitler af endnu ikke færdigskrevet Gösta Berling
1891	Udgiver Gösta Berlings Saga
1894	Møder Sophie Elkan
1895-96	Italiensrejse sammen med Sophie Elkan
1895-97	Bor sammen med moderen i Landskrona
1897	Flytter til Falun. Udgiver 'Antikristens mirakler'
1899-1900	Orientrejse sammen med Sophie Elkan
1901-02	Udgiver Jerusalem I+II
1904	Modtager guldmedalje af det svenske akademi
1906-07	Udgiver Niels Holgersens forunderlige rejse
1907	Æresdoktor på Uppsala Universitet.
1907	Køber Mårbacka tilbage – bor her om sommeren
1908	'En saga om en saga og andre sagaer'
1909	Modtager Nobels Litteraturpris
1910	Køber alt andet der har hørt til Mårbacka
1912	Rejse til Finland og Rusland
1914	Medlem af det svenske akademi
1915	Moderen dør (11.12)
1919	Bosætter sig fast på Mårbacka
1940	Selma Lagerlöf dør på Mårbacka den 16. marts

Om Selma Lagerlöfs forfatterskab

Den svenske forfatter Selma Lagerlöf (1858-1940) er en af de få i litteraturens historie, der bliver verdensberømt i sin egen levetid. På mindre end tyve år stiger hun til berømmelsens tinde og krones med Nobelprisen i 1909. Samme år erhverver hun sit barndomshjem, Mårbacka, i Värmland og nedsætter sig som digterdronning. Selma Lagerlöf er stadig, trods skiftende litterære konjunkturer, en af verdens mest læste forfattere.

Inspirationen til Selma Lagerlöfs digtning strømmer fra hendes første kreds: Värmlands natur og folk, slægtens historie og den nære familie samlet om det elskede Mårbacka, som tidligt i hendes liv glider familien af hænde. Hun skriver på erindringen om og længslerne knyttet til barndommens tabte land, men også på den vilje, der betød hendes nødvendige frigørelse som kvinde og kunstner. Da hun køber Mårbacka tilbage og som kvinde sætter sig ind som familiens overhoved, er det en personlig triumf.

For Selma Lagerlöf skete denne erobring gennem sproget. "Digtningen er min eneste passion", skrev hun, og til den viede hun sin kærlighed. Med stålsat vilje skrev hun sig ud i verden og ind i menneskers hjerter. Den lykke det var og den pris, hun betalte, vidner hendes forfatterskab om med sit på én gang sanselige nærvær, sin moralske dybde og sin smertefulde kredsen om det enkelte menneskes skyld, personlige offer og død.

Gennembrud og forløsning

Mens Selma Lagerlöf var lærer i Landskrona, skrev hun den bog, der skulle blive hendes sensationelle debut: Gösta Berling Saga (1891). Den store kalejdoskopiske roman hører stadig til blandt hendes mest populære bøger med sit barokke, vilde og sværmeriske sprog, der føder en af verdenslitteraturens største forførere, kavalieren Gösta Berling og beskriver hans hæsblæsende forhold til kvinderne i hans liv. Med et væld af tragiske og muntre episoder, åbner Selma Lagerlöf i Gösta Berlings saga for guldalderens Värmland på randen af fallit, religiøs og moralsk opløsning.

Romanen har sin styrke i beskrivelsen af Gösta Berling og flokken af fallerede kavalierer på herregården Ekeby, hvor de lever under den magtfulde Majorindes nåde - og i karakteristikken af Gösta Berlings mærkeligt frigjorte og retningsløse lidenskab, der fejer gennem romanen som en alfortærende ild. Et billede på kærlighedens og inspirationens troløse væsen. Gösta Berlings saga er en genial og fuldkommen tøjlesløs roman, der øjeblikkelig gav Selma Lagerlöf det gennembrud, som betød, at hun helt kunne hellige sig sit forfatterskab.

I de følgende år blomstrer forfatterskabet med en hidtil uset rigdom og alsidighed. Hendes digtning tager udgangspunkt i virkelighedens verden og historiens hændelser, men forvandler dem til eviggyldige myter om lidenskabens og kærlighedens veje, menneskets afgørende valg og det nødvendige offer, den enkelte må bringe, for at verden skal forandre sig til det bedre.

Tidens idédebat mellem kristendom og socialisme diskuteres i den store sicilianske kolorerede roman Antikristens mirakler (1897); men fremhæves bør især det mægtige epos Jerusalem I-II (1901-02), der i malmfuld prosa beskriver en flok dalarbønders smertefulde opbrud fra hjemlandet og katastrofale udvandring til den hellige stad. Anskuets gennem splittelse af den stovte Ingmars-slægt, der ikke kan finde balancen mellem naturgiven hjemfæstethed og religiøsitet, og så en ny tids ekstatiske religiøse vækkelse. Slægtens indre nødvendighed brydes med et ydre kald.

Dette skisma mellem den skrøbelige kærlighed og troskaben til natur og medmenneske, og så den ideale fordring og hensynsløse frigørelse, får sine mest fascinerende fortolkninger i den romantiske kunstnerform. En Herregårdshistorie (1899) og den historiske krimi fra reformationen Hr. Arnes penge (1903), der begge hører til forfatterskabets små mesterstykker. Ingen andre steder har Selma Lagerlöf så forunderligt og radikalt forløst kærligheden som en troskab og hengivenhed mod kunsten og det kvindelige livsprincip. I et musik og filmisk sprog båret af højst originale symboler, og i en fortættet og dramatisk handling, får hun rejst bæredygtige visioner af kærlighedslivet. Begge romaner handler om menneskets evne til at lytte til sin

samvittighed og naturens suveræne ytringer på tværs af de egoistiske krav om eros og magt. En tankegang, der får sin parallel i Selma Lagerlöfs perlerække af små fortællinger, der offentliggøres i novelle- og essaysamlingerne *Usynlige lænker* (1894), *Kristuslegender* (1904) og *En saga om en saga og andre sagaer* (1908). Særlig *Kristuslegender* har opnået verdens ry ved sin frie og poetisk beåndede brug af evangeliernes centrale forestilling om nådens tilsynekømt, som den udtrykkes i eksempelvis fortællingerne *Betlehems barn*, *Veronicas svededug* og *Flammen*.

En særstatus i forfatterskabets gennembrudsår har naturligvis også børnebogen, der mere end nogen anden er blevet identisk med Selma Lagerlöf: Nils Holgersens vidunderlige rejse gennem Sverige, som hun skrev på opfordring af den svenske folkeskole i 1906-07. Ligeledes en opbyggelig historie om nådens og naturens tilsynekømt i menneskebarnet, der lærer at tale "naturens sprog" og finde sine rette proportioner i forhold til en lille nisse. Som sådan kan han tage plads i Morten Gases bløde dun og flyve med på dannelsesrejsen i den svenske geografi. Bogens rigdom af oplevelser har sat den kvalitative norm for, hvordan børnebøger skal skrives.

Kriseår og gennembrud

"Jeg står nu ligesom ved et vendepunkt i livet". Sådan karakteriserede Selma Lagerlöf sin egen situation i 1910 ved porten til et produktivt, men også voldsomt krisefyldt tiår af sit liv og forfatterskab. Et tiår, hvor hun igen tog Mårbacka i besiddelse og fik åbnet for tildækkede og glemte erindringsspor.

I de to romaner, *Liljecronas hjem* (1911) og *Kejseren af Portugalien* (1914) fortæller Selma Lagerlöf to kvindelige frigørelseshistorier fra henholdsvis det moderlige og det faderlige. Stærkt personligt prægede fortællinger, men forvandlet til kunstnerisk gyldige myter om kvindelig frigørelse, modning og vækst. I *Kejseren af Portugalien* på gribende vis. Romanen er en enestående psykologisk og sjælelig studie af de stærke bånd, der findes mellem far og datter og af de ubærlige omkostninger for begge parter, der er resultatet af den nødvendige adskillelse. Man må til verdenslitteraturens ypperste forfattere: Sofokles, Shakespeare og Dostojevskij for at finde fortællinger, der har dens lige i bevægende dybde i fortolkningen af forholdet mellem frigørelse, skyld og soning. Romanen er på en gang religiøs i sin passion og kunstnerisk i sit sigte ved betoningen af fantasiens frelsende egenskaber i menneskelige krisesituationer.

Romanerne *Køresvenden* (1912) og *Bandlyst* (1918) omkranser 1. verdenskrig og er begge båret af stærke moralske bud om medmenneskelighed, i *Køresvenden* ved de berømte slutord: "Herre, lad min sjæl komme til modenhed inden den skal høstes", og i *Bandlyst* ved omformningen af Bibelens femte bud: "Du må ikke slå ihjel" til "Du skal elske din næste". Men romanerne er lige så makabre, som de er moralske. Med en egenart og fascination kredser Selma Lagerlöf om døden og den forsagende kærlighed i de to værker, hvorved hun synes at underminere sit eget budskab om næstekærlighed med en længsel, der rækker helt ud af livet og ind i en sjæleverden, hvor kun de døde lever. Begge romaner er inspireret af antroposofiens lære om de åndelige stadier og Platons idé om en trinvis forædling af eros. Læst i den sammenhæng er de interessante, ligesom *Køresvendens* drømmende sprog og sære sjælelige billeddannelser er gennemført med artistisk finesse.

Sideløbende med de store romaner skriver Selma Lagerlöf *Stemninger fra Krigsårene* og en række af sine klassiske små fortællinger, selvbiografiske og kønspolitiske essays om *Skiftingen*, *To spådomme* og *Hjem og Stat* i samlingerne *Trold og mennesker I-II* (1915, 1992), der varsler forfatterskabets modne år.

Digterdronningen

Med ombygningen af det idylliske Mårbacka til en majestætisk ny-klassicistisk bygning i begyndelsen af 1920'erne bekræftede Selma Lagerlöf sin status som Sveriges digterdronning. Men det imponerende arkitektoniske eftermæle fik sit suveræne sidestykke i hendes digtning, hvor en positiv vitalitet strømmede ind og løftede hendes sidste værker op i en sfære rig på livserfaringer og menneskekundskab. To overbevisende værkrækker betegner forfatterskabets monumentale afslutning: roman-trilogien Löwenskölds ring (1925), Charlotte Löwensköld (1925) og Anna Svärd (1928) (Historien om familien Löwensköld, 1-2), og erindringstrilogien Mårbacka (1922), Et barns erindringer (1930) og Dagbog (1932).

Roman-trilogien er et overdådigt slægtspanorama, der tager sin begyndelse i det gustavianske Sverige, hvor en herremand forsynder sig mod kærligheden, der i sin vrangvredne form driver sit forbandede spil ned gennem slægten for til slut at tage bolig i det perverterede og fanatisk forsagende par Karl-Artur Ekenstedt og Thea Sundler. To bemærkelsesværdige skikkelser, der rummer Selma Lagerlöfs negative sandhed om sig selv. Men i selve romanværket holdt i skak af de to stærke kvindeskikkelser, Charlotte Löwensköld og Anna Svärd, som får magt på baggrund af romanernes myldrende persongalleri. To ideale kvinder, selvstændige, sanselige og handlekraftige, der som slutscene i forfatterskabet, kun får konkurrence fra én anden kvinde, som udkrystalliseres af erindringerne: Selma Lagerlöf selv.

De tre erindringsbind - hvoraf Dagbog er mageløs memoirelitteratur - er skrevet som Selma Lagerlöfs egen skabelsesmyte og kunstneriske testamente. De er blevet til med hele afstandens indsigt i liv og værk og rummer som sådan nøglen til hele det øvrige forfatterskab, hvad Selma Lagerlöf da også understreger ved litterært og underfundigt at arrangere det øvrige forfatterskabs nøglescener som sine egne. En række af hendes digtnings svævende og afgørende øjeblikke rodfæstes i erindringerne personlige rum. Foruden at være rige slægt- og kulturhistoriske tilbageblik med den värmlandske mystik inde på livet, er erindringerne også personlige vidnesbyrd om den nødvendige forvandling af kærligheden og det erotiske, der for Selma Lagerlöf skulle til for at forløse de digteriske evner. Som det sidste i sit forfatterskab lader hun sig selv og sit selv komme til syne under eget navn. Således er det smukt og karakteristisk, at Selma Lagerlöf skulle helt frem til sit femoghalvfjerdsindstyvende år og tilblivelsen af Dagbog, før hun turde være så ubeskeden at bruge jeg-formen og kalde sin digtnings heltinde ved sit eget navn: Selma Ottilia Lovisa Lagerlöf.

Eksperterne om Selma Lagerlöf og hendes forfatterskab

”Det internationale ved Selma Lagerlöf ligger i ‘det primitive’, det eventyragtige, det oprindeligt folkelige, for alt dette er ens overalt på jorden” (Litteraturkritiker Olle Holmberg)

Spørger man litteraturprofessor ved Københavns Universitet, Hans Hertel, hvorfor Selma Lagerlöf hitter så voldsomt i Danmark, glæder han sig for det første over at så mange danskere gerne vil læse hendes bøger og peger derefter på arten af Lagerlöfs litteratur, samt på det enkelte menneskes længsel efter større eksistentiel sammenhæng, som er i dagens Danmark: »Vi ser blandt mange læsere en markant interesse for det, man bredt kunne kalde magisk-realistiske fortællinger. Altså store episke konstruktioner med masser af swung og bredde i fortælleformen. Som handler om familien, slægten og hjemstavnen. Det er samme magisk-realistiske fortælleform, man også finder i andre populære nordiske forfatterskaber som Göran Tunströms og Herbjörg Wassmos. Også de kan, som Selma Lagerlöf, stille det dybe, episke behov i os allesammen.«

Og så er Hans Hertel da slet ikke i tvivl om, at danskernes glæde ved Lagerlöfs fortællinger hænger sammen med den genopstandne interesse for religiøsitet og eksistentielle sammenhænge. Mange unge læsere i dag oplever, tror Hertel, hvad litteraturprofessoren selv oplevede som dreng på Krebs Skole, hvor han hørte »Kristuslegender« blive læst op, og aldrig glemte den store episke stemme i historierne, samt den unikke blanding af fortælling og tro.

Weekendavisens kulturredaktør, Henrik Wivel, der også er forfatter til den i Sverige prisbelønnede Selma Lagerlöf-biografi, »Snedronningen«, er meget enig med Hans Hertel:

»Lagerlöf er en forfatter med et helt ekstraordinært potentiale. Man behøver kun at læse fire linjer i en af hendes fortællinger, så hænger man på og kan slet ikke stoppe, før man er færdig. Jeg har flere venner, der som jeg selv er litteratur-opdraget i det, som man kunne kalde »den kerne-modernistiske tradition« herhjemme. Det er venner, der - som jeg selv - engang fik en bog af Selma stukket i hånden og med en vis modvilje gik i gang med at læse den, fordi man jo har sine fordomme om Selma Lagerlöf: At hun er en lidt klæg religiøs og sentimental forfatter. Men jeg skal love for, at både jeg selv og vennerne kom på bedre tanker. Flere af dem kom med tiden ind til mig, lettere fortumlede og svimle og sagde: »Det er saftsusemig en god bog det her!«

Det har naturligvis altsammen at gøre med Lagerlöfs evner som fortæller,« understreger Henrik Wivel. »Det at hun skriver direkte ind i menneskers hjerter. Hun er ikke spor gammeldags, og der er ikke et gram patina i hendes prosa. Derimod er det tekster, der taler direkte om den menneskelige eksistens. Og så er Selma Lagerlöf jo også hemmelighedsfuld og dyb som en Dostojevskij,« tilføjer Wivel:

»Hun afslører ikke alt direkte, men lader selv læseren gå det sidste stykke ind i fortællingernes mysterium. Heri ligger magien hos Lagerlöf: At hun bruger læserens forestillingsevne som medspiller. Hun siger det så smukt i »Kristuslegender«, hvor hun beskriver, hvordan hun sidder med sin gamle farmor, der fortalte historier. Når farmoren havde afsluttet sin historie, lagde hun gerne hånden på Selmas hoved og sagde: »Og alt dette er lige så sandt, som at jeg ser dig, og du ser mig«. Altså, jeg kender ingen bedre definition på magisk-realistisk litteratur: Farmoren indgår en kontrakt med lille Selma, og det er den samme kontrakt store Selma den dag i dag indgår med hver enkelt dansk læser.«

Når man spørger Henrik Wivel, hvad det er for en religiøs dimension, vor tids danskere søger og åbenbart finder i Selma Lagerlöfs bøger, svarer han, at hun ikke var konfessionel kristen og engang i 1920'erne sagde til dagbladet B.T. der ville vide om hendes forfatterskab var religiøst præget: »Nej, det er snarere æstetisk«.

Wivel mener nemlig, at Lagerlöfs religiøse passion har meget med skønhed at gøre. At hun igennem sin digtning er i stand til at skabe en skøn og fortryllet verden. Men samtidig er hun ikke bange for at fokusere på de valg, som vi mennesker må træffe gennem livet, og det fænger læseren den dag i dag. Der er store ting på spil: »Træffer hendes personer et »forkert« valg, så må de sone deres skyld. Tilgivelsen er ikke absolut hos Selma Lagerlöf, og deri adskiller hun sig klart fra den evangelisk-lutherske kirke. Hun mener i høj grad, at det er op til mennesket selv at skabe sin egen tilværelse. Hun stiller store krav til den enkelte. Også i dag.«

At guden Eros også spiller en rolle i Lagerlöfs forfatterskab vil Henrik Wivel ikke benægte. Allerede i sin debutbog »Gösta Berlings Saga«, der udkom i 1891 og blev berømt af Georg Brandes, udråbte hun Eros til at være den almægtige Gud, der behersker alt og alle: »Og selv var hun et overmåde vitalt menneske, der skrev om sin debutbog, at den havde »dynamit mellem arkene«. Det kan hun selv være! Én stor

eksplosion! Lidenskaben er i hvert fald helt uomgængelig i hendes bøger. Det der gør dem så strømførende.« Alligevel valgte han i 1988 at kalde sin biografi for noget så køligt som »Snedronningen«, fordi Selma Lagerlöf som menneske var spaltet til roden:

»Hun havde en mægtig indre varme, som hun af forskellige dybt traumatiske grunde ikke kunne leve fuldt ud, og som hun derfor omsatte i sin digtning. Som alle moderne forfattere var hun meget bevidst om sin splittelse og skriver om den talrige gange i sine bøger, tydeligst i »Gösta Berlings saga« og erindringerne »Mårbacka«, hvor hun henviser direkte til én af sine forgængere og forbilleder i litteraturen - H.C. Andersen. Også Selma havde fået en splint af troldspejlet i øjet og kom derfor - ligesom Andersen - »til at se alting forkert«. Som den store manipulator, Snedronningen, kom hun til at sidde i sit is slot og lege med menneskeskæbnen.«

Og hvad er eventyrtanten for Mårbacka så kommet til at betyde for Henrik Wivels eget liv, udover at han i 1990 blev dr.phil. på sin biografi om Selma Lagerlöf og lige siden har holdt et utal af foredrag om hende overalt i Norden?

»Jamen, hun er jo blevet »min sjæls veninde«. Jeg troede naivt til at begynde med, at jeg kunne holde hende ud i strakt arm og beskrive hende »videnskabeligt«. Den gik jo ikke! Selma har sin egen kontrakt med læseren, og man kommer til at indgå i hendes forestillingsverden på godt og ondt. Jeg tror ikke længere, at jeg kommer fri af hende og hendes bøgers forryllelse.«

Selma Lagerlöfs forhold til den kristne tro

Selma Lagerlöfs kristne tro var baseret på kernebegreber som godhed, næstekærlighed og barmhjertighed begreber, som hun tog helt bogstaveligt, og som allerede i hendes samtid gjorde hende berømt og elsket for sin evne til at omsætte de kristne idealer til konkrete handlinger.

Troen ses også tydeligt i hendes omfattende forfatterskab, der startede med *Gösta Berlings Saga*.

Her kan man blandt andet læse følgende om en begivenhed ved midsommertide: (*Gösta Berlings Saga* bd. 2 side 63-67): Som det fremgår gør Selma Lagerlöf midsommerfejringen til en fest til ære for Gud. Her er det vigtigt at huske, at den svenske midsommerfejring dengang som nu sammen med julen er årets to største folkelige fejringer i Sverige, og at det derfor er essentielt, at hun så massivt kristner højtiden.

Men det er nødvendigt. For hos Selma Lagerlöf var kristendommen hverken sukkersød eller easy-going. Blandt andet fordi det onde hele tiden var til stede, selv på den lyseste af alle dage, nemlig selve midsommerdagen, hvor det ondes ankomst endda overdøver kirkeklokkernes kalden til gudstjeneste.

Men det er typisk for Selma Lagerlöf at beskrive kristendommen ud fra mødet mellem det gode og onde, også og måske især det lys og det mørke, som mennesket har inde i sig selv.

Gudsfreden. Her kommer nu et eksempel på hvad der ifølge Selma Lagerlöf sker når vi mennesker ikke respekterer godhed og barmhjertighed. Storbonden Ingmar Ingmarson er faret vild i en snestorm juleaften – da han er ved at fryse ihjel, sætter han sig udmattet ned og da tænker han på hvor storslået en begravelse der venter ham. (*Gudsfreden* - Bd. V 1.afd. fra side 89): Næste dag læser husmoderen om den

barmhjertige Samaritaner i Bibelen, inden eftersøgningen går i gang, da Ingmar pludselig står i døren. (side 93 – og resten af historien)

Også i flere af hendes Kristuslegender, er der gode eksempler.

I *Den hellige nat* møder vi Selma Lagerlöf som barn. Den lille pige og den gamle farmor trøstes og glædes ved den fantastiske beretning om manden, der gik ud i den mørke nat for at låne ild til sin kone og sit nyfødte barn. Han møder modgang, for den hårdhjertede og ufølsomme hyrde har ingen barmhjertighed med ham. Alligevel må hyrden lade manden få den ild, som han kom efter. Ikke fordi han bliver blød, men fordi han til sin forundring ser, at både hans hunde, hans får og hans stav viser godhed mod den fremmede. Så tør han ikke nægte ham det, han kom for. Hyrden følger nu efter den mystiske fremmede på vej tilbage til det nyfødte barn.

Da han ser det lille forfrosne barn på den hårde klippegrund, mildnes hans hårde hjerte, og han viser, at også han er i stand til at vise barmhjertighed. Han giver barnet et dejligt blødt lammeskind, og i det samme åbnes hans øjne, så han ser det, han ikke før kunne se, og hører det, han ikke før kunne høre, nemlig den himmelske jubel og glæde over, at frelseren er født. Nu forstår han, hvorfor alting viste den fremmede barmhjertighed: Guds herlighed findes rundt omkring os, hvis vi blot har øjne, der kan se det.

I *Flugten til Ægypten* møder vi den ældgamle palme og de tre flygtninge i den trøstesløse og gølge ørken. Vi møder barnet med den store magt. Den ydmyge lille med den store kraft. Vi ledes med palmens refleksion og tilbageblik til at se, at de tre flygtninge ikke er helt almindelige at de i endnu højere grad end den hundredårige palme har rødder, der når ned til de evige kilder, og derfor kan de ikke dø i ørkenen. Derfor må de leve imod alle odds. Derfor ikke bare må, men vil palmen bøje sig i støvet for den lille, da han beder den om det. For han er den, man med glæde bøjer sig for, om det så skal koste én livet. Det er paradokset. Den, som ofrer sit liv, skal vinde det.

Legenderne griber én om hjertet. De kan nå den, som måske ikke umiddelbart vil åbne sig for julens evangelium, som Søren Kierkegaard så klogt sagde. Man må møde mennesker, hvor de er, og derfra følges med dem på vejen mod kristendommen. Juleevangeliet er smukt og fantastisk, men i en sekulær verden er det ikke alle, der griber det, og så må man nogle gange gå en omvej fortællingens omvej. Her mødes man så i en mere ufarlig verden, i fortællingens univers og kan blive enige om store eviggyldige sandheder, som man så kan tale mere om sammen. Det var jo det, Jesus så ofte gjorde. Han fortalte sine lignelser til dem, der hørte og hørte og intet fattede. Der var så få, for hvem det var givet at kunne fatte Guds riges hemmeligheder, sagt ligeud og umiddelbart. De fleste skulle gå omvejen - lignelsernes omvej. Her var noget at snakke om og tænke over. Indimellem talte Jesus da også ligeud af posen. Men så blev mange forargede og gik deres vej. Vi gør klogt i at tage ved lære af den store lærer. Lignelserne og legenderne har deres plads.

I *Legenden om Juleroserne* står menneskers hårdhed og religiøsitet i skarp kontrast til Guds nåde og barmhjertighed. Den fredløse røverfamilie har man først ikke meget tilovers for. De bryder alle regler og handler stik imod den kristelige etik. Men der findes hos dem en blødhed, en åbning til en skønnere verden. Abbed Hans finder denne åbning hos røvermor, der falder i en tranceagtig beundring af den smukke blomstrende klosterhave. Ikke fordi hun ikke har set noget lignende før, men netop, fordi den minder hende om noget smukkere, som hun har set den vinterblomstrende Göingeskov. For hver julenat iklæder

skoven sig Guds herlighed. Den blomstrer med en overdådighed, som ingen sammenligning tåler, for den er et glimt af evigheden. Det har de fredløse oplevet i deres ensomhed i skoven.

Det tror lægbroderen ikke på. Abbed Hans, derimod, har hørt om Göingeskoven før, og en aftale kommer i stand om, at abbed Hans og lægbroderen julenat skal hentes op til røvernes gemmested, så de ved selvsyn kan se den blomstrende skov. Til gengæld lover abbed Hans, at røverfar skal have fribrev og ikke længere være hjemløs, hvis røverbors beretning er sand. For hvis Gud kan åbenbare sin herlighed og nåde for de fredløse, hvordan kan mennesker så nægte dem den samme nåde. Her er vi ved legendens kerne.

Göingeskoven blomstrer som lovet, endnu skønnere end ord kan beskrive, og abbed Hans glæder sig så inderligt og godt, men lægbroderen forstår det ikke. Gud kan ikke åbenbare sig for disse fredløse, altså må det være djævelens værk. Alt det smukke, det skønne, det fantastiske, lyset, godheden det hele er blot djævelskab i hans øjne. Og da han råber sit had, sin foragt, sin vantro ud ja, så forsvinder det hele i et nu. Kulden og isen kommer tilbage. Men der var en lille rod, som mørket ikke fik bugt med nogle få frosne og livløse knolde, som blev bragt tilbage til klostergårdens urtehave. De blomstrede dog ikke det hele år. Først da et år var gået, og den næste julenat oprandt, skød knoldene op af den frosne jord med friske grønne blade og hvide blomster. Og således er juleroserne det eneste minde om, at Göingeskoven nogensinde har blomstret julenat.

I Nazareth. I denne historie er Jesus og Judas børn. Judas er misundelig på Jesus, der er irriterende from og perfekt. (Bd. 6 side 56 - og resten af historien ud).

De vise mænds brønd. I denne Kristuslegende vendes tingene på hovedet. I De vise mænds brønd er de tre vise mænd nemlig hverken særlig rige, smukke eller kloge. De er tværtimod tre grimme og rimelig ubegavede tiggere. Fortællingen begynder med at beskrive tørken, der optræder som en omvandrende, huløjet gammel kvinde, der ligesom de vise mænds brønd har et liv i sig selv og kan både tale og tænke. Hun er – med glæde - ved at tage livet af de vise mænds brønd, da brønden får besøg af en mægtig karavane, der ledes af 3 smukke dromedarryttere, som giver sig i snak med tørken, som fortæller dem historien om hvorfor denne brønd kom til at hedde de vise mænds brønd (Bd.6.side 19). De tre fattige vismænd begiver sig ud på vandring – de følger stjernen, som de har set komme på himlen – og selv om de skal gå igennem ørkenen med alle dens farer, bliver de ført trygt frem ad af stjernens skin, som ender med at føre dem til stalden i Bethlem. Undervejs drømmer de om al den rigdom de vil modtage, fordi de er de første til at udpege den konge, der ville blive større end nogen anden konge der har levet (side 22) Herefter forlader stjernen dem og de forstår at de har syndet mod Gud. De angrer – og tages til nåde (side 23)

Som vi kan høre, så håber de tre vise mænd altså at FÅ noget af Jesusbarnet i stedet for at GIVE det noget. Det er lige omvendt af evangeliets ord. Noget det kan opfattes humoristisk, men det er Selma Lagerlöfs skarpe kommentar til de fleste af hendes samtidiges forhold til Gud, hvor det i højere grad drejede sig om, hvad man selv kunne få, snarere end hvad man kan give andre. Stjernen leder dem – ligesom i Grundtvigs fantastiske hellig tre kongers salme: Dejlig er den himmelblå: "Denne stjerne lys og mild, som kan aldrig lede vild, er hans Guddoms-ord det klare, som han os lod åbenbare – til at lyse for vor fod" (DDS 136)

Nils Holgersens forunderlige rejse gennem Sverige

Endelig skal også nævnes Nils Holgersens forunderlige rejse gennem Sverige, hvor den dovne Nils starter sin rejse ved kirketid. Ugidelig og ligeglad med alt og alle, også Gud, tager bondedrengen Nils ikke med i kirke den skæbnesvangre søndag morgen, hvor rejsen begynder. Han læser heller ikke dagens prædiken, trods

moderens formaninger om at det skulle han, når nu han ikke ville med i kirke. Men som bekendt falder Nils i søvn, vågner, ser nissen og driller den lille fyr, indtil han selv bliver tryllet lille og historien er i gang.

Selma Lagerlöf mente, at der skete mirakler alle vegne. Man skal nogle gange bare have øjne til at se dem. Og et af stederne var netop dén lille gård i Skåne dén søndag. For nok var det ikke sjovt for den dovne og dumme Nils at blive tryllet lille, men var det ikke sket, og havde han ikke gennemført sin store rejse gennem Sverige, ja, så var Nils sandsynligvis aldrig blevet det gode menneske, som han udviklede sig til under færd. Bogen er derfor også kun på overfladen et bundt eventyrlige fortællinger fra de forskellige svenske landskaber; i virkeligheden går den langt dybere og handler om den almenmenneskelige vej fra egoisme og ligegyldighed til næstekærlighed og aktivt engagement i andres ve og vel. En vej, Selma Lagerlöf selv gik.

Foredrag (indhold og disposition)

- Om Mårbacka
- Hvem var Selma Ottilia Lovisa Lagerlöf, ud fra litterære eksempler på skelsættende hændelser i Selma Lagerlöfs liv.
- Hendes forfatterskab
- Selma Lagerlöfs forhold til den kristne tro
- Tanker om og eksempler fra hendes forfatterskab
- Eksperterne om Selma Lagerlöfs forfatterskab